

ارزیابی مجموعه آموزشی فارسی شیرین است بر مبنای مجموعه شاخص‌های کانینگزورث^۱

لیلا کیاشمشکی^۲

رضامراد صحرایی^۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۸/۲۴

تاریخ تصویب: ۹۶/۳/۸

چکیده

امروزه، با وجود منابع بسیاری که برای یادگیری زبان فارسی ارائه شده، شایسته است کتابی انتخاب شود که نیاز زبان آموز، مدرس و برنامه درسی را برآورده سازد. بر این مبنای ارزیابی منابع آموزشی برای آشنایی با شیوه‌های تدوین مجموعه‌های آموزشی، ضرورت می‌یابد. گزینش یک منبع مناسب، نیازمند ارزیابی دقیق منابع موجود است که باید بر مبنای شاخص‌هایی انجام شود. هدف مقاله حاضر، ارزیابی کتاب مقدماتی فارسی شیرین است نوشته شعبانی جدیدی و بروکشا (Shabani-Jadidi & Brookshaw, 2010)، بر پایه شاخص‌های ارزیابی کتاب درسی مناسب

^۱ شناسه دیجیتال (DOI): 10.22051/jlr.2017.16713.1393

^۲ کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، عضو هسته گروه پژوهش‌های بنیادی برای توسعه آموزش زبان فارسی به خارجی‌ان، دانشگاه علامه طباطبائی؛ kiahemshaki931@atu.ac.ir

^۳ دانشیار گروه زبان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی، مدیر هسته گروه پژوهش‌های بنیادی برای توسعه آموزش زبان فارسی به خارجی‌ان، دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول)؛ sahraei@atu.ac.ir

کانینگزورث (Cunningsworth, 2005) است. مجموعه فارسی شیرین است، با تمرکز همزمان بر توانش دستوری و ارتباطی، فارسی را آموزش دهد. به باور نگارندگان، این کتاب از یک سو برای افرادی که زبان مادری آن‌ها فارسی بوده و تا اندازه‌ای با فارسی گفتاری آشنا هستند و از سوی دیگر برای کسانی که زبان مادری آن‌ها فارسی نبوده و در پی یادگیری فارسی هستند، مناسب است. کتاب دربرگیرنده پانزده درس است و در هر درس مهارت‌های زبانی گوناگونی تلفیق می‌شوند. به باور نگارندگان، ویژگی‌های کلیدی این کتاب، مشتمل بر مواردی از جمله تدریس زبان از طریق گفت‌وگو و استفاده از متن‌هایی با موضوع فرهنگ، تاریخ و سنت‌های ایران، آشنایی با فارسی گفتاری از ابتدای آموزش، یادگیری تلفظ طبیعی با تقلید از فایل صوتی، وجود واژه‌نامه جامع فارسی به انگلیسی و برعکس، استفاده از تمرین‌های کنترل‌شده برای تثبیت یادگیری نکته‌های جدید دستوری و برقراری ارتباط بین دانش جدید زبان آموزان با دانش قبلی و موارد مشابه هستند. تمامی درس‌ها، به جز درس نخست که درباره آموزش الفبای فارسی است، دربردارنده چندین بخش هستند تا مهارت‌های یادگیری زبان را تلفیق کنند. هر درس از ساختار مشخصی برخوردار است و مسیر از پیش تعیین‌شده‌ای را برای زبان آموز تعیین می‌کند که باید مطابق با آن پیش رفت. برای ارزیابی این کتاب از بازبینی‌های کانینگزورث که شامل ۳۰ شاخص است، استفاده شد. در این کتاب گونه‌های بسیاری از پرسش‌های ارزیابی، ارائه می‌شود تا با استفاده از آن‌ها بتوان به شکل همه‌جانبه، ویژگی‌های مجموعه‌های درسی را ارزیابی کرد. کانینگزورث، در کتاب خود برای ارزیابی کتاب‌های درسی، بازبینی‌ای ارائه می‌دهد که شامل ۴۵ معیار است که در هشت بخش هدف‌ها و رویکردها، طراحی و سازمان‌دهی، محتوای زبانی، مهارت‌ها، موضوع، روش شناسی، کتاب معلم و ملاحظات کاربردی گنجانده شده است. در فصل‌های سوم تا دوازدهم این کتاب، نویسنده‌ها شاخص‌هایی را برای ارزیابی کتاب معرفی می‌کنند و برای هر شاخص، پرسش‌هایی ارائه می‌دهد. در این مقاله، به جز شاخص‌های تخصصی که

به یک مهارت تعلق دارند، شاخص منابع کمک آموزشی خواندن، روش های یادگیری/آموزش، مهارت های مطالعه، کتاب راهنمای معلم و مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه، مورد ارزیابی قرار گرفت. بررسی این شاخص ها، نشان داد مجموعه آموزشی فارسی شیرین است با وجود آن که بسیار در پی رعایت اصول جدید آموزش زبان است، اما به دلایلی از جمله نداشتن تنوع تکلیف های ارتباطی، عدم توجه کافی به مهارت شنیدن و نوشتن، صحافی چپ به راست کتاب، فایل صوتی مصنوعی که اطلاعات پس زمینه را ندارد و مواردی از این دست، با یک مجموعه آموزشی استاندارد فاصله بسیاری دارد.

واژه های کلیدی: ارزیابی، شاخص های ارزیابی، کانینگورث، فارسی

شیرین است

۱. مقدمه

با وجود گسترش فناوری در عرصه آموزش و پیدایش منبع های الکترونیک گوناگون، کتاب های درسی همچنان بخش مهم و جدایی ناپذیر بیشتر برنامه های درسی هستند. کتاب های درسی نه هدف را تعیین می کنند و نه خود، هدف هستند (Cunningsworth, 2005, p. 5)، بلکه منبعی برای دستیابی به اهداف و برآوردن نیازهای زبان آموزان هستند. ریچاردز (Richards, 2001) بر این باور است استفاده از کتاب درسی، چارچوب مشخصی برای برنامه درسی فراهم می آورند؛ آموزش را استاندارد می سازد؛ کیفیت آموزش را بالا می برد؛ منبع های گوناگونی برای یادگیری ارائه می دهد؛ به معلم اجازه می دهد زمان بیشتری را صرف آموزش کند؛ داده های مناسب و کافی را در اختیار معلم های غریبومی قرار می دهد؛ معلم های بی تجربه را آموزش می دهد و به دلیل طراحی حرفه ای، جذابیت دارد. گارینگر (Garinger, 2002) نیز معتقد است با وجود فناوری های نوین آموزشی، درخواست برای کتاب درسی هنوز پابرجا است، زیرا کتاب درسی به عنوان منبع اصلی به شمار آمده و مطالب کمک آموزشی می تواند بسیار کمک کننده باشد. بنابراین انتخاب یک کتاب درسی مناسب، یکی از نخستین نیازهای آموزش زبان است.

هدف از ارزیابی یک کتاب درسی، تعیین میزان تأثیرگذاری و ارزش آن است. به یقین، هیچ کتابی به طور کامل نیازهای یک برنامه درسی را تأمین نمی‌کند و هر کتابی که انتخاب می‌شود باید با هدف‌های دوره همسو شود. اکلم (Acklam, 1994) به نقل از نونان (Nunan, 2003, p. 230) سرواژه‌ای به نام «SARS» را برای متعادل ساختن مطالب یک مجموعه آموزشی پیشنهاد می‌دهد. «S» برابر با «Select» به معنای انتخاب بخشی از کتاب است که به نظر مدرس برای کلاس مناسب است. «A» معادل «Adapt» است. به این معنا که ممکن است تغییراتی در محتوای انتخابی ایجاد گردد و مطالب با سبک آموزشی مدرس منطبق شود. «R» مساوی است با «Reject» که به معنی حذف بخشی از کتاب است. «S» برابر است با «Supplement»، یعنی افزودن آنچه نیاز است تا مجموعه آموزشی نیازهای کلی طرح درس را پوشش دهد و پاسخ‌گوی نیازهای زبان‌آموزان ویژه باشد.

انتخاب کتاب درسی مناسب، باید بر مبنای یک فرایند نظام‌مند صورت گیرد؛ به این منظور باید بازبینی‌هایی برای ارزیابی کتاب درسی تهیه شود. پژوهش‌های گوناگونی در این زمینه در داخل و خارج از ایران انجام گرفته‌است که معیارهای مختلفی برای انتخاب کتاب درسی مناسب ارائه داده‌اند (Sheldon, 1998; Garinger, 2002; Cunningsworth, 2005; Williams, 1983; Mukundan et al., 2011; Balachandran, 2014). در میان این آثار، کانینگزورث (Cunningsworth, 2005) یکی از منابع مناسب و جامع است که معیارهایی را برای ارزیابی کتاب فارسی شیرین است، به کار برده‌است.

۲. پیشنهاد پژوهش

برای گزینش یک کتاب درسی مناسب، باید منابع‌های موجود را مورد ارزیابی قرار داد. مجموعه آموزشی فارسی شیرین است کمتر از دیگر مجموعه‌های آموزشی، مورد نقد و تحلیل قرار گرفته‌است. کامیابی گل و همکاران (KamyabiGol et.al, 2016) در مقاله‌ای با عنوان «نقدی بر کتاب «فارسی شیرین است» بر اساس نظریه مک دانو^۱ و شاو^۲» به تحلیل و بررسی بخش‌های مختلف این کتاب پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که این کتاب مزیت‌ها و عیب‌هایی دارد. از جمله می‌توان به معایبی مانند نبود تصویر، تناسب نداشتن حجم درس

¹ J. McDonough

² C. Shaw

برای فارسی‌آموز مقدماتی، انتخاب واژه‌های کلیدی نامناسب اشاره کرد. همچنین می‌توان به مزیت‌هایی از قبیل اشاره به فارسی‌گفتاری در کنار گونه رسمی، پرکاربرد بودن برخی موضوع‌های گفت و گوها، ارائه تمرین‌های ترکیبی برای دستور و بخشی به نام جستجو در اینترنت را نام برد. همچنین نامور (Namvar, 2016) در مقاله «بازنمایی فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان: مطالعه موردی چهار کتاب آموزش به غیرفارسی‌زبانان» رابطه آموزش زبان و فرهنگ و چگونگی نمایاندن مؤلفه‌های فرهنگی زبان فارسی را در کتاب *فارسی شیرین است*، مورد بررسی قرار داد. از آن‌جاکه این مجموعه در ایران چندان شناخته شده نیست، به جز این دو اثر، نقدی بر آن وارد نشده است. بنابراین ضرورت دارد تا با بررسی جامع این کتاب، میزان همسویی آن با شیوه‌های نوین نگارش مجموعه‌های آموزشی و اثربخشی آن در آموزش زبان فارسی، ارزیابی شود.

۳. مبانی نظری

همان‌طور که اشاره شد، برای نقد کتاب آموزشی *فارسی شیرین است* از معیارهای کانینگورث (Cunningsworth, 2005) بهره گرفته شده است. هدف این کتاب، با عنوان «مجموعه آموزشی تان را انتخاب کنید» آن‌گونه که نویسنده کتاب می‌نویسد، کمک به معلم‌های زبان است تا بتوانند مجموعه‌های آموزشی موجود را ارزیابی کرده و از میان آن‌ها، متناسب‌ترین اثر با اهداف خود را برگزینند (Cunningsworth, 2005). در این کتاب مجموعه‌ای از پرسش‌های ارزیابی ارائه می‌شود تا بتوان با استفاده از آن‌ها به صورتی همه‌جانبه، ویژگی‌های مجموعه‌های درسی را بررسی کرد.

کانینگورث (Cunningsworth, 2005) در کتاب خود برای ارزیابی کتاب‌های درسی بازبینه‌ای ارائه می‌دهد تا از طریق این پرسش‌ها بتوان یافته‌های مطلوبی به دست داد. این فهرست شامل ۴۵ معیار است که در هشت بخش هدف‌ها و رویکردها، طراحی و سازمان‌دهی، محتوای زبانی، مهارت‌ها، موضوع، روش‌شناسی، کتاب معلم و ملاحظات کاربردی تهیه شده است. وی بر این باور است که هیچ فهرستی از معیارهای ارزیابی، نه به صورت مطلق ایده‌آل است و نه کاملاً واقع‌بینانه. به هر حال، ذهنیت فرد یا افراد ارزیابی‌کننده همیشه در این امر دخالت دارد. آن‌چه اهمیت دارد، ارائه یک چارچوب حرفه‌ای برای ارزیابی کتاب‌های درسی است.

در فصل‌های ۳ تا ۱۲ کتاب، نویسنده‌ها شاخص‌هایی را برای ارزیابی کتاب معرفی می‌کنند و برای هر شاخص، پرسش‌هایی را ارائه می‌کند. این شاخص‌ها مشتمل بر مواردی از این قبیل هستند؛ ۱. شاخص طراحی مجموعه، ۲. شاخص سازماندهی مجموعه آموزشی، ۳. شاخص نکته‌های دستوری، ۴. شاخص آموزش واژه، ۵. شاخص آواشناسی، ۶. شاخص گفتمان، ۷. شاخص تناسب کتاب، ۸. شاخص گونه‌های زبان فارسی، ۹. شاخص انتخاب محتوا، ۱۰. شاخص چینش محتوا، ۱۱. شاخص مهارت، ۱۲. شاخص شنیداری، ۱۳. شاخص گفتاری، ۱۴. شاخص خوانداری، ۱۵. شاخص نوشتاری، ۱۶. شاخص کتاب‌های تخصصی ویژه یک مهارت، ۱۷. شاخص منبع‌های کمک آموزشی خوانداری، ۱۸. شاخص موضوع و عنوان، ۱۹. شاخص ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی، ۲۰. شاخص نیازهای یادگیرنده، ۲۱. شاخص اصول و رویکردها، ۲۲. شاخص روش‌های یادگیری / آموزش، ۲۳. شاخص نقش زبان آموز، ۲۴. شاخص مهارت‌های مطالعه، ۲۵. شاخص نقش معلم، ۲۶. شاخص کتاب راهنمای معلم، ۲۷. شاخص کتاب‌های ارتباطی: طراحی و محتوا، ۲۸. شاخص تعاملات ارتباطی، ۲۹. شاخص سبک و تناسب، ۳۰. شاخص مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه. در این مقاله، به غیر از شاخص‌های تخصصی ویژه یک مهارت، شاخص منابع کمک آموزشی خوانداری، روش‌های یادگیری / آموزش، مهارت‌های مطالعه، کتاب راهنمای معلم، مواد آموزشی فارسی برای اهداف ویژه، مابقی شاخص‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت.

۴. بحث: معرفی و تحلیل کتاب فارسی شیرین است

کتاب «فارسی شیرین است»، مجموعه درسی دانشگاهی است که مشتمل بر ۱۵ درس است و ۲۶۴ صفحه دارد. نویسنده‌های این کتاب، بر توسعه توانش ارتباطی و دستوری تأکید دارند. آن‌ها از یک سو کتاب را برای زبان‌آموزهایی با زبان مادری فارسی که معمولاً با فارسی گفتاری آشنا بوده و با فارسی رسمی و نوشتاری ناآشنا هستند و از سوی دیگر برای زبان‌آموزانی با زبان مادری متفاوت مناسب می‌دانند. چرا که بر این باورند این افراد می‌توانند دانش رسمی خود را به دانش گفتاری منتقل کنند. در ابتدای این مجموعه، نویسنده‌ها یک طرح درس^۱ آزمایشی برای تدریس کتاب پیشنهاد می‌دهند.

^۱ syllabus

همه درس‌ها به غیر از درس اول که آموزش الفبای فارسی است، شامل چند بخش است تا مهارت‌های یادگیری زبان را با هم درآمیزند. در ابتدا، عنوان درس به همراه یک تصویر، به صورت پرسشی مطرح می‌شود تا به عنوان پایه تکالیف پیش از خواندن مورد استفاده قرار گیرد. سپس واژه‌های فارسی همراه با معادل انگلیسی آن‌ها، به همراه مقوله واژگانی‌شان اشاره می‌شوند و برای هر کدام، یک جمله به عنوان نمونه آورده شده تا کاربرد واژه را در بافت نشان دهد. بخش بعدی گفت‌وگو است. نکته‌های دستوری همراه با نمونه‌ای فارسی شرح داده می‌شوند و یک متن کوتاه، با تأکید بر نکته‌های دستوری جدید اشاره می‌شود. در بخش بعد، تمرین‌های دستوری و واژگانی ارائه می‌شود. سپس مکالمه‌های موقعیتی محاوره‌ای به همراه جدولی آورده می‌شود که ارتباط میان واژه‌های رسمی و عامیانه را نشان می‌دهد. هر درس از ساختار مشخصی برخوردار است که مسیر از پیش تعیین شده‌ای را برای زبان‌آموز تعیین می‌کند که باید بر مبنای آن پیش رود. در ادامه به نقد کتاب بر پایه شاخص‌های کانینگورث (Cunningsworth, 2005) می‌پردازیم.

۴. ۱. طراحی مجموعه

این مجموعه آموزشی، مشتمل بر کتاب زبان‌آموز و فایل صوتی بوده و کتاب معلم، کتاب کار، کتاب آزمون، منابع کمک آموزشی خوانداری، منابع کمک آموزشی شنیداری، فایل تصویری و منابع آموزشی مبتنی بر کامپیوتر را دربر ندارد. این مجموعه هیچ بخش اجباری ندارد. حتی وجود فایل صوتی برای مجموعه اجباری نیست، زیرا انجام هیچ‌یک از تمرین‌های کتاب، مستلزم گوش دادن به فایل صوتی نیست و فایل‌های موجود، فقط برای تقویت تلفظ کاربرد دارد. یکی از عیب‌های اصلی در طراحی این کتاب، کاربرد شیوه‌چپ به راست در صحافی آن است. از آنجایی که شیوه نگارش فارسی از راست به چپ است، به نظر می‌رسد بهتر است کتاب آموزش زبان فارسی از ابتدا زبان‌آموز را با شیوه نگارش راست به چپ آشنا کند. البته هیچ‌یک از منبع‌های علمی موجود در حوزه آموزش زبان دوم، اشاره‌ای به اهمیت مسیر نگارش (از راست به چپ یا برعکس) نکرده‌اند. داده‌های معتبری وجود دارد که نشان می‌دهد بسیاری از فارسی‌آموزان غیرایرانی از این جنبه، با مشکل‌های بسیاری روبه‌رو هستند. بر این مبنای لازم است پرسش‌نامه‌هایی همانند

کانینگزورث (Cunningsworth, 2005) در پژوهش‌های پسین و بر پایه زبان فارسی بازبینی شوند.

۴.۲. سازماندهی کتاب

از آن‌جا که پرسش‌نامه‌ای برای تمرین‌ها در این کتاب گنجانده نشده است، کتاب برای خودآموزی مناسب نیست. در کتاب، نمایه وجود ندارد. فهرست واژه‌ها در ابتدای هر درس همراه با معنی انگلیسی، نقش دستوری آن و جمله‌ای که آن واژه را در بافت کاربردی نشان می‌دهد، آمده است. اشاره به واژه‌ها در بافت، کمک می‌کند تا زبان‌آموزها بتوانند با کاربرد واژه‌ها بهتر آشنا شوند. ترجمه انگلیسی نمونه‌ها نیز فقط از درس دو تا پنج ارائه می‌شود. پس از آن انتظار می‌رود تا زبان‌آموزها با مراجعه به فرهنگ واژگان، جمله‌ها را ترجمه کنند.

درس‌های کتاب به صورت موضوعی طراحی شده‌اند. از آن‌جا که رویکرد کتاب، از نوع ارتباطی بوده، واژه‌های اشاره‌شده در هر درس ممکن است در مکالمه‌های بعدی راهگشا باشد، اما ارتباط مستقیمی بین واژه‌های هر درس وجود ندارد. برخی نکته‌های دستوری اشاره‌شده در هر درس به زبان آموز کمک می‌کند تا تمرین‌های درس‌های بعدی را انجام دهد. برای نمونه، در درس ششم گذشته، حال و آینده معرفی می‌شوند. سپس در درس‌های پسین، انواع صورت‌های فعلی ماضی و مضارع معرفی می‌شوند اما برخی از بخش‌های کتاب به صورت فرآورده‌محور نگارش شده است. در درس سیزدهم، صورت مجهول آموزش داده می‌شود، اما این ساخت در دو درس بعدی به هیچ وجه مشاهده نمی‌شود. به این ترتیب، فرصتی برای مرور آن نیز وجود ندارد.

۴.۳. دستور

نخستین نکته‌ای که در آموزش دستور باید مورد توجه قرار گیرد، آن است که کدام مقوله‌های دستوری انتخاب شده و این مقوله‌ها تا چه اندازه، نیاز زبان‌آموز را برآورده می‌سازند (Cunningsworth, 2005, p. 32). در این کتاب شیوه آموزش یک مقوله جدید، استقرایی^۱ است، اما میزان پرداختن به صورت‌های زبانی و تعداد تمرین‌های کتاب

^۱ deductive

برای تقویت یادگیری اندک است و بار این امر مهم بر عهده معلم است. همچنین ارجاع دوسویه در کتاب وجود ندارد؛ برای نمونه، ساختار ضمائر انعکاسی پس از معرفی و تمرین در هیچ جای کتاب دوباره، به چشم نمی خورد. درباره صفت در فارسی فقط این تعریف آمده است که صفت در حالت معمول، پس از اسم می آید و سپس صفت تفضیلی و عالی در یک سطر شرح داده می شود. در مبحث جمله پرسشی، وقتی صحبت از ساخت پرسش با تغییر آهنگ جمله می آید، هیچ یک از نشانه های زبر زنجیری برای نشان دادن این تغییر آهنگ به کار نرفته است. همچنین هیچ فایل صوتی برای این قسمت گنجانده نشده است تا آهنگ کلام را نشان دهد. به این نمونه (همان، ۵۶)، توجه نمایید:

۱. ایران کشور جدیدی است؟
Is Iran a new country?

درس پنجم به شرح جمله های پرسشی غیر مستقیم پرداخته شده است. دو جمله «نمی دانم او اینجاست یا نه.» و «نمی دانم اسم او چیست.» به عنوان پرسش های غیر مستقیم معرفی شده اند. در حالی که در فارسی این جمله ها، پرسشی محسوب نشده و خبری هستند. به نظر می رسد، نویسنده ها، این جمله ها را که به ترتیب ترجمه پرسش های غیر مستقیم «I don't know if he is here» و «I don't know what his name is» است، را به عنوان پرسش غیر مستقیم در نظر گرفته اند.

ارائه درس ها به گونه ای نیست که قاعده دستوری آموزش داده شده در درس، به کار گرفته شود. برای نمونه، پس از تدریس صورت های ماضی استمراری، ماضی نقلی و ماضی بعید، متن خواندن، گفت و گو و در شهر چه خبره، از هیچ کدام از این ساختارها استفاده نکرده اند. در مورد بیان کاربرد مقوله های دستوری تلاش شده است تا علاوه بر صورت، به دستور نیز پرداخته شود که این امر کافی نیست. برای نمونه، برای بیان ماضی نقلی فقط به دو مورد از کاربرد آن، اشاره شده است.

۴. آموزش واژه

در این مجموعه، واژه ها در ابتدای هر درس معرفی می شوند و ترتیب ارائه واژه ها تقریباً برابر با ترتیب ارائه در متن درس است. در مواردی، عبارت هایی به عنوان واژه معرفی شده اند که کلمه نیستند. مانند، در درس دوم «کجایی هستید؟» یا در درس سوم «خوشا به

حالتان!». اگرچه در قسمت نقش دستوری به عبارت و جمله بودن آن‌ها اشاره شده است، اما اشاره به آن‌ها در ستون واژه درست به نظر نمی‌رسد.

در ابتدای کتاب، نویسنده‌ها اشاره می‌کنند که ترجمه کردن معنی جمله‌ها به انگلیسی سبب می‌شود تا زبان آموزها، بتوانند واژه‌های غیرفعال خود را به واژه‌های فعال تبدیل کنند. در ارائه واژه‌های فارسی از صورت نوشتاری انگلیسی استفاده نشده است تا زبان آموزان به سرعت و به میزان بیشتری با الفبای فارسی ارتباط برقرار کنند. در ابتدای هر درس، یک تصویر و یک موضوع معرفی می‌شود و از زبان آموز خواسته می‌شود تا برای کسب اطلاعات بیشتر به اینترنت مراجعه نماید. به این ترتیب، علاوه بر آشنایی با موضوع مورد نظر، دایره واژگان زبان آموز نیز گسترش می‌یابد. در پایان کتاب، فهرست الفبایی از واژه‌ها آورده شده است که مشتمل بر ۱۳۰۷ واژه است. تقریباً به طور میانگین در هر درس حدود ۵۰ واژه، معرفی شده است. در ابتدای کتاب، نویسنده‌ها در طرح درس پیشنهادی اشاره می‌کنند که هر درس در شش جلسه ارائه شود؛ به این صورت که نیمی از واژه‌ها در جلسه اول و نیمی دیگر در جلسه دوم آموزش داده شود. یور (Ur, 2012) بر این باور است که یادگیری ۱۰ واژه در هر جلسه برای یک کلاس متوسط مناسب است. به نظر می‌رسد، یادگیری این میزان واژه برای یک جلسه دشوار است.

۴.۵. آواشناسی

تلفظ نیز همانند واژه، جایگاه و ارزش چندانی در آموزش زبان نداشته است اما به تازگی، توجه بیشتری به آموزش آن شده است. در این کتاب، تلفظ به شکل جداگانه، آموزش داده نمی‌شود. فقط درس اول به آموزش الفبا و تلفظ آواهای فارسی اختصاص دارد. در این درس، در یک جدول صورت نوشتاری هر حرف، در ابتدا، میانه و انتهای واژه معرفی شده است و در یک ستون، تلفظ آن با استفاده از الفبای آوانگاری نشان داده شده است. در زیرنویس، توضیح مختصری درباره تفاوت واکه کوتاه و بلند که با الفبای آوانگاری نشان داده می‌شود، آورده شده است. سپس، در صفحه‌های بعد توضیح‌هایی درباره شیوه نگارش فارسی آمده است تا زبان آموزها با نظام نوشتاری پیوسته فارسی آشنا شوند. همزه، تشدید و تنوین نیز، در یک پاراگراف و با استفاده از چند مثال به زبان آموز معرفی شده‌اند. سپس دو تمرین برای نوشتن و خواندن ارائه گشته است.

در تمرین نخست (Shabani-Jadidi & Brookshaw, 2010, p. 11) حرف‌ها و آواها به صورت جداگانه آورده می‌شوند و از زبان آموز می‌خواهد تا آن‌ها را با هم ترکیب کند:

۲. ب + ر + ا + د + ر

در تمرین دوم (Shabani-Jadidi & Brookshaw, 2010, p. 12)، فهرستی از واژه‌ها نوشته شده‌است تا زبان آموز از روی آن بخواند. انتخاب واژه‌ها هوشمندانه انجام شده‌است. زیرا برخی از این واژه‌ها، یک نام تجاری مشهور و بعضی دیگر، واژه‌های قرضی هستند که برای زبان آموزها آشنا هستند:

۳. پاریس کامپیوتر وبسایت ایمیل تنیس فیلم فوتبال

در آموزش واژه‌های کوتاه، از نشانه‌گذاری استفاده نشده‌است. در حالی که در ابتدا برای آسوده خواندن واژه‌ها بهتر است از این نشانه‌ها استفاده شود. البته زبان آموزان با گوش دادن به فایل صوتی می‌توانند با شیوه درست تلفظ آشنا شوند. درباره تولید آواها، از هیچ‌گونه شرح یا تصویری استفاده نشده‌است، این مشکل به‌ویژه درباره تولید آواهای غیرمشترک انگلیسی و فارسی مانند /خ/ و /ق/ بروز می‌کند. همچنین، در کتاب، قواعد واجی به کار نرفته‌است و در هیچ بخشی از کتاب، تکیه، آهنگ افتان و خیزان و اصطلاح‌های آواشناسی و واج‌شناسی به کار نرفته‌است.

۴.۶. گفتمان

از آن‌جا که کتاب، به صورت موضوعی طراحی شده‌است، در هر درس براساس موضوع مطرح شده، گفت و گویی آورده می‌شود. این بخش مشتمل بر گفت و گوی دو نفره است. مکالمه‌ها کوتاه بوده و تا اندازه‌ای الگوهایی را برای گفت و گو به زبان آموز ارائه می‌دهد. گفت و گوهای این کتاب در مواردی با استفاده از مؤلفه‌های آغاز و پایانه و در مواردی بدون این مؤلفه‌ها آورده شده‌اند. شخصیت‌ها ثابت نبوده و در گفت و گوها با شخصیت‌های متفاوتی روبه‌رو می‌شویم. عنوان نخستین گفت و گوی مطرح شده در درس اول (Shabani-Jadidi & Brookshaw, 2010, p. 12) «آشنایی» است که به دو دلیل به‌هیچ‌وجه گفت و گوی مناسبی نیست. نخست اینکه بدون هیچ آغاز و پایانه‌ای پنج جمله رد و بدل می‌شود. دوم اینکه، در هنگام آشنایی، اولین پرسش درباره سن افراد نیست. به این ترتیب،

احتمال دارد زبان‌آموز این گفت‌وگو را از گونه رایج فرض کند که برای آشنایی در

فرهنگ ایرانی انجام می‌شود:

۴. مریم: علی تو چندسالته؟

علی: من سی سالمه. تو چی؟

مریم: من بیست و هشت سالمه. تو شغلت چیه؟

علی: من دکترم. تو چی؟

مریم: من معلمم.

در کتاب، مشخصه‌های انسجام‌بخشی مانند ضمائر ارجاعی، ربط‌دهنده‌های منطقی، جانمایی و موارد مشابه، به شکل مستقیم آموزش داده نمی‌شود. حرف ربط در یک درس جداگانه، به صورتی بسیار مختصر معرفی گشته و بدون معرفی واژه‌های ارتباط‌دهنده فارسی، ۲۲ جمله با واژه‌های ارتباط‌دهنده متفاوت نوشته می‌شود تا زبان‌آموز آن‌ها را پر کند (Shabani-Jadidi & Brookshaw, 2010, p. 161).

۵. من فارسی می‌خوانم چون .....

اگر چه او را می‌شناسم .....

می‌خواهم به ایران برم تا .....

تعامل‌های گفتاری در کتاب بسیار قابل توجه است. به این صورت که همیشه در یک سوی گفت‌وگو، مرد و در سوی مقابل، زن قرار دارد. تبادل‌ها برابر و دوسویه است. اما در پیوند با این تبادل‌ها و البته در هیچ‌جای کتاب تصویری مشاهده نمی‌شود. نبود تصویر، کاستی مهم این کتاب است.

۴. ۷. تناسب کتاب

تقریباً در هیچ‌بخش از کتاب، اشاره‌ای به اصول ادب در گفتار نشده است. فقط در پیوند با ضمیرهای «تو» و «شما» این نکته اشاره شده است که برای حفظ ادب و احترام از ضمیر «شما» به جای «تو» استفاده می‌شود. در پیوند با ساختار گفتمان یا دستور زبان و تلفظ به این موارد اشاره نشد. علاوه بر این، در موقعیت‌های اجتماعی مانند ارتباط میان خریدار و فروشنده، سبک کلامی مناسبی به کار رفته که نمایانگر فاصله اجتماعی است. اما به طور

خاص، زبانی که برای نقش‌ها و مفاهیم زبانی ویژه‌ای به کار می‌رود مانند درخواست یا موارد دیگر معرفی نشده‌است.

۴. ۸. گونه‌های زبان فارسی

در کتاب از هر دو گونه فارسی گفتاری و نوشتاری استفاده شده‌است و صورت رسمی و عامیانه برخی واژه‌ها در پایان هر درس آورده شده‌است. هرچند، در مواردی به مطالبی بر می‌خوریم که نشان‌دهنده آن است که نویسندگان نسبت به فارسی امروزی تا اندازه‌ای آگاهی ندارند. برای نمونه:

۶. الف) گفت و گوی «بوق»

آرمین: کجا می‌روی؟ من می‌رسانمت.

مهسا: نه. مایلم پیاده بروم. متشکرم.

آرمین: تعارف نکن! تو در مسیرم هستی. (Shabani-Jadidi & Brookshaw,)

(2010, p. 166)

۶. ب) گفت و گوی «در کتابفروشی»

کتاب فروش: بفرمایین.

تبسم: فرهنگ انگلیسی به فارسی دارید؟

کتاب فروش: آره جونم، جیبی باشه، ... (همان، ۱۵۱)

۴. ۹. انتخاب محتوا

طرح درس را می‌توان برنامه درسی دانست که زمان دوره، نقطه آغاز و هدف پایانی را برای معلم مشخص می‌کند (Cunningsworth, 2005, p 54) و برگزینش و چینش محتوا تمرکز دارد. به نظر می‌رسد کتاب فارسی شیرین است با تمرکز بر موضوع، محتوای درس‌ها را انتخاب کرده‌است و چارچوب اصلی و سازمان‌دهنده این کتاب طرح درس موضوعی است. کانینگزورث (Cunningsworth, 2005, p. 58) بر این باور است که موضوع‌ها می‌توانند توجه و علاقه زبان‌آموز را جلب کنند و با این روش، یادگیری راحت‌تر رخ دهد. برخی موضوع‌های ارائه‌شده در این مجموعه، جنجالی و جالب بوده و می‌تواند در جلب توجه زبان‌آموز مؤثر واقع شود. موضوع‌هایی مانند آشنایی با نوروز،

ورزش مورد علاقه، برابری زن و مرد و موسیقی مورد علاقه، مواردی هستند که می‌تواند منجر به شرکت دادن زبان‌آموز در گفت‌وگو شود. به جر چند مورد، تمامی موضوع‌ها به صورت زنجیروار انتخاب نشده‌اند و اساساً ماهیت انتخاب به گونه‌ای نیست که درس‌ها به شیوه فرایندی ارائه شوند، بلکه فرآورده محور هستند. البته باید در نظر داشت، در هر درس به طور متوسط سه تا چهار ساختار دستوری نیز آموزش داده می‌شود. برای نمونه، در درس نهم، اسم، صفت شمارشی، صفت و ضمیر نامشخص، صفت و ضمیر اشاره و نشانه‌های معرفه و نکره آموزش داده شده‌است که نشان می‌دهد هرچند طرح درسی غالب، موضوعی است اما آموزش دستور نیز برای نویسندگان کتاب اهمیت داشته‌است.

۴. ۱۰. چیش محتوا

بعد از انتخاب محتوای یک کتاب درسی، مرحله بعد، نحوه چینش آن محتواست. نحوه چینش به محتوای مورد گزینش، بستگی دارد. معیارهای متفاوتی برای چینش محتوا معرفی شده‌است که از میان آن‌ها می‌توان به فراوانی، سادگی و نیاز زبان‌آموز به عنوان مهم‌ترین معیارها اشاره کرد. در این مجموعه، مبنای مشخصی برای چینش محتوا وجود دارد و مباحث بر مبنای مهارت و مؤلفه‌های زبانی فراهم می‌شوند. در این میان، مبنای انتخاب مباحث‌های دستوری در این کتاب چندان مشخص نیست. از آن‌جا که تاکنون پژوهش‌های اندکی درباره نیازسنجی زبان‌آموزها و چینش محتوای زبان فارسی انجام شده‌است، نویسندگان کتاب‌های گوناگون با تکیه بر تجربه شخصی، مباحث‌ها را گزینش می‌کنند. علاوه بر این، نحوه پیشرفت کار در دوره به صورت خطی است. یعنی مباحث‌ها، به طور کلی در یک درس ارائه شده و سپس در درس جدید، مبحث نوینی مطرح می‌شود. به جز موارد محدودی، مباحث مطرح‌شده مرور نمی‌شوند و به این ترتیب فرصت کافی برای نهادینه‌شدن مباحث‌ها در ذهن زبان‌آموز به او داده نمی‌شود.

۴. ۱۱. مهارت‌ها

کانینگزورث (Cunningsworth, 2005, p. 64) اهمیت مهارت‌ها را در این می‌داند که جنبه‌های دانش دستوری، واژگانی و آوایی را کامل می‌کنند. در کتاب فارسی شیرین است سه مهارت صحبت کردن، خواندن و نوشتن تا حدی مطرح شده‌است اما تمرین‌های

شنیداری بسیار محدود بوده و تقریباً هیچ تمرین مستقلی که مربوط به شنیدن باشد، وجود ندارد. در بخش گفت و گو، زبان آموزان گفت و گو را می شنوند و همزمان، متن آن را می بینند، زیرا متن گفت و گو در همان درس و نه در پایان کتاب نوشته شده است. البته در ابتدای کتاب پیشنهاد شده است تا معلم ها از زبان آموزان بخواهند در مرحله اول بدون دیدن متن، گفت و گو را بشنوند. از آن جا که گفت و گوهای مطرح شده در کتاب بلافاصله بعد از معرفی واژگان قرار دارند و واژگان در آن گفت و گوها به کار می روند، باعث پیشرفت مهارت های واژگانی خواهند شد. همچنین این گفت و گوها از مواد شبه طبیعی ساخته شده اند که در بسیاری موارد نمایانگر گفتمان طبیعی هستند. همچنین، در مواردی تمرین های مهارت ها با هم ترکیب شده است. برای نمونه، در قسمت بحث کنید و بنویسید زبان آموزان درباره موضوع، بحث و گفت و گو می کنند و سپس آن را می نویسند. به این ترتیب، مهارت صحبت کردن و نوشتن به صورت همزمان تقویت می شود.

۴.۱۲. شنیداری

همان گونه که اشاره شد، می توان بخش شنیداری را ضعیف ترین قسمت کتاب فارسی شیرین است به شمار آورد. چرا که در این کتاب، تمرین شنیداری جداگانه ای وجود ندارد و هیچ گونه تکلیف پیش شنیداری و یا پرسشی برای استخراج اطلاعات ویژه نیز طراحی نشده است. مکالمه های چاپ شده در کتاب، فایل صوتی دارند که پیشنهاد شده است قبل از خواندن، زبان آموزان به فایل صوتی آن گوش دهند. کتاب برای تمرین شنیداری فایل تصویری ندارد و مکالمه ها از نظر اصالت به هیچ وجه طبیعی نیستند. نکته مثبت در بخش شنیداری وجود فایل ضبط شده برای واژه های جدید است. تمامی واژه ها و نمونه های مربوط به آن ها در فایل صوتی وجود دارند و به تلفظ زبان آموز کمک می کنند. در فایل صوتی این کتاب، فقط دو نفر مطالب را روخوانی می کنند. فایل صوتی به هیچ وجه طبیعی نیست و هیچ نوع اطلاعات پس زمینه ای در آن وجود ندارد.

۴.۱۳. گفتاری

گفت و گوها در کتاب فارسی شیرین است شامل تمرین های درک مطلب، بحث کنید و بنویسید است. در تمرین های بحث کنید و بنویسید زبان آموزان گفت و گو را شخصی کرده

و از تجربه‌های خود در آن صحبت می‌کنند. مواد آموزشی موجود در کتاب به گونه‌ای است که به زبان‌ها کمک می‌کند تا در مواجهه با موقعیت‌های غیر قابل پیش‌بینی، قادر به تعامل شوند. کتاب دارای مواد آموزشی گفت‌وگو، برای صحبت کردن است اما مواردی مانند نقش بازی کردن و خلاء اطلاعاتی را در بر ندارد. فارسی‌گفتاری در کتاب به موازات فارسی نوشتاری معرفی گشته‌است و به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا با تعامل واقعی آشنا شوند.

۴. ۱۴. خوانداری

در کتاب مورد نظر از متون خواندن برای معرفی و به خاطر سپردن واژه‌های جدید استفاده می‌شود اما در مورد نکته‌های دستوری این اتفاق نمی‌افتد. نکته‌های دستوری معرفی شده در متن درس در متون خوانداری به کار نمی‌روند. متون خواندن در این کتاب شامل یک پاراگراف کوتاه از موضوع‌های گوناگون است که در مواردی با تمرین‌هایی مانند درک مطلب، درست یا غلط و یا نوشتن چند پرسش برای متن خوانداری همراه می‌شود. متن خوانداری دارای فایل صوتی است که کمک می‌کند تا زبان‌آموز الگویی برای تکیه و آهنگ کلام داشته باشد. هرچند از جنبه طبیعی بودن، بهره‌گیری از فایل صوتی همراه با کتاب رضایت‌بخش نیست. وجود فایل صوتی و تمرین‌هایی مانند چهار پرسش برای متن بالا بنویسید، منجر به پیوند زدن مهارت خواندن با مهارت‌های دیگر می‌شود. در این کتاب، به راهبردهای خواندن اشاره نشده‌است و متن‌ها، هیچ انگیزه‌ای برای خواندن فشرده و گسترده به وجود نمی‌آورند. موضوع‌های مطرح شده در متن‌ها جالب و گوناگون هستند اما در مواردی کهنه است. برای نمونه، متن‌های مربوط به آموزش و پرورش (Shabani- Jadidi & Brookshaw, 2010, p. 141) و انواع دانشگاه (همان، ۱۵۰). یا در مواردی، اطلاعات ناکافی و غیرمنصفانه‌ای ارائه شده است. مانند متن تفکر سنتی (همان، ۱۲۱).

در متن‌های خواندنی، ژانرهای گوناگونی مانند چکیده مجله‌ها، متن‌های تبلیغاتی، شیوه‌نامه، فهرست سفارش غذا، کتابچه راهنما، شعر، پرسش‌نامه و موارد مشابه می‌توانند به کار روند اما در این کتاب هیچ گونه تنوعی به چشم نمی‌خورد. متن‌ها به صورت کامل هستند و هیچ موردی برای پر کردن جای خالی وجود ندارد. در متون خوانداری از

مواردی مانند ایجاد تصویر ذهنی، ارائه اطلاعات پیشین و پرسش‌های پیش‌خوانداری برای کمک به درک مطلب استفاده نشده‌است. همه پرسش‌های درک مطلب مستقیم هستند و از سؤال‌های پردازش‌گفتمان و پرسش‌های استنتاجی استفاده نشده‌است. پرسش‌های درست یا اشتباه، کم و بیش با تحلیل متن همراه بوده و در مواردی فقط با مراجعه به جمله‌های متن می‌توان به آن‌ها پاسخ داد و نیازی به واکاوی متن نیست. به دلیل استفاده نکردن از ژانرها و متن‌های گوناگون، متون کتاب فارسی شیرین است طبیعی نبوده و نسبت رخداد فراوانی آن‌ها در مقایسه با کل مجموعه کم است. زیرا در هر درس فقط یک متن بسیار کوتاه برای خواندن وجود دارد که کافی به نظر نمی‌رسد.

۴. ۱۵. نوشتاری

در این کتاب، تمرین‌های نوشتاری نه جداگانه، بلکه به صورت بخشی از تمرین‌های مهارت‌های دیگر است. برای نمونه، پس از گفت‌وگوها از زبان‌آموز خواسته شده‌است تا گفت‌وگویی مانند کتاب بنویسند. البته این تمرین‌ها شخصی‌سازی شده‌است. در بخش خواندن از زبان‌آموزان خواسته می‌شود تا چهار پرسش برای متن بنویسند. تمرین دیگری با عنوان جمله‌های زیر را کامل کنید وجود دارد که هدایت‌شده و معنادار است و با بخش مشخصی آغاز شده و به زبان‌آموز حق انتخاب واژه را می‌دهد. این قبیل تمرین‌ها برای تقویت دستور نیز مناسب است. در مورد مهارت نوشتن، گونه‌های مختلف نوشتن و آموزش قواعد مختلف آن آموزش داده نمی‌شود. نه فقط پاراگراف‌بندی آموزش داده نمی‌شود، بلکه حتی در متن‌های اشاره‌شده در کتاب نیز رعایت نمی‌شود.

۴. ۱۶. موضوع و عنوان کتاب

موضوع‌های مطرح شده در کتاب فارسی شیرین است واقعی بوده و مشتمل بر مواردی از قبیل ازدواج، ورزش، موسیقی، دانشگاه هستند. از آن‌جا که کتاب شامل پانزده درس است تلاش شده‌است تا با استفاده از این میزان محدود، زبان‌آموزان با فرهنگ ایرانی و موضوع‌های رایج در زندگی آن‌ها آشنا شوند و سطح آگاهی و تجربه زبان‌آموزها بالا رود. سطح زبانی کتاب و سطح موضوع‌ها متناسب است. نویسندگان سعی دارند در این

کتاب اطلاع‌رسانی کنند و در مواردی با طرح موضوعاتی چالش‌برانگیز، زبان‌آموزان را به بحث وادارند. برای نمونه، موضوع باورهای مذهبی می‌تواند چالش‌برانگیز باشد. از آن‌جا که این کتاب برای دانشگاه طراحی شده‌است، موضوع‌های مطرح‌شده در آن برای این گروه سنی مناسب است.

۴. ۱۷. ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی

بافت‌های اجتماعی و فرهنگی مطرح‌شده در کتاب برای زبان‌آموزان قابل فهم بوده و زبان‌آموزان می‌توانند با شخصیت‌های مطرح‌شده در کتاب ارتباط برقرار کنند و روابط میان آن‌ها را درک کنند. استفاده از زن‌ها و مردها در کتاب به صورت کامل یکسان است و در هر گفت‌وگویی یک شخصیت زن و یک مرد وجود دارد. همچنین زن‌ها در شغل‌ها و شخصیت‌های متفاوتی مانند استاد دانشگاه، دانشجو و موارد مشابه گنجانده شده‌اند. البته از آن‌جا که هیچ تصویری در کتاب وجود ندارد، درک همه جنبه‌های شخصیت‌های کتاب برای زبان‌آموزان ممکن نیست. زبان عواطف در متن‌های این کتاب به ندرت به تصویر کشیده شده‌است.

۴. ۱۸. نیاز یادگیرنده

در این کتاب، نویسنده‌ها برآنند تا زبان‌آموزان را با فرهنگ ایرانی آشنا کنند اما شاید برخی مباحث‌ها برای زبان‌آموزی که قصد مسافرت به ایران را دارد، مفید نباشد. در توضیح‌های نخستین کتاب، آورده شده‌است که این کتاب برای از بین بردن نیازهای ارتباطی زبان‌آموزان نگارش شده‌است. اما در ارتباط با محتوا کمتر به کارکرد صورت‌های زبانی اشاره شده‌است. با توجه به کم بودن تکالیف، به نظر نمی‌رسد مجموعه نسبت به رفع نیازهای زبان‌آموزان حساسیت زیادی داشته باشد.

۴. ۱۹. اصول و رویکردها

کتاب به روشنی، اصول کار را در مقدمه بیان می‌کند و یک طرح درسی پیشنهادی نیز ارائه می‌دهد. درستی ساختار برای نویسندگان کتاب اهمیت دارد. این موضوع را می‌توان با

توجه به پرسش‌های درست یا نادرست فهمید، بنابراین کتاب نسبت به خطای یادگیرنده، نگرشی اصلاحی دارد. فعالیت‌ها، شخصی‌سازی می‌شوند و از زبان‌آموزان خواسته می‌شود تا گفت‌وگوها را متناسب با علاقه خود بازنویسی نمایند. شیوه آموزشی در این کتاب کل به جزء و استقرایی است. بنابراین روش این کتاب بر مبنای یادگیری آگاهانه است. از آن‌جا که تقریباً هر درس موضوع‌های جداگانه‌ای دارد، کتاب فرآورده‌محور است و طرح درس غالب آن، خطی است. نویسنده‌ها به شدت با استفاده از زبان‌آموزان از زبان مادری موافق بوده، زیرا کتاب دوزبانه است و برای سهولت زبان‌آموزان قواعد دستوری به انگلیسی تدریس شده و معادل انگلیسی واژه‌ها در کتاب موجود است.

۴. ۲۰. نقش زبان آموز

کمتر کتابی وجود دارد که به نقش زبان‌آموز به روشنی اشاره کرده باشد. اما تمرین‌های موجود نشان می‌دهد که کتاب از زبان‌آموزان انتظار برآوردن چه نوع نقشی را دارد. فعالیت‌هایی که شخصی‌سازی شده و یا تجربیات زبان‌آموزها را مورد پرسش قرار می‌دهد، نشان می‌دهد که کتاب از زبان‌آموزان انتظار مشارکت فعال دارد. از این گونه تمرین‌ها در کتاب فارسی شیرین است دیده می‌شود.

۴. ۲۱. نقش معلم

در مجموعه آموزشی فارسی شیرین است، کتاب کار وجود ندارد. از زبان‌آموزها خواسته می‌شود تا گفت‌وگوهای کتاب را برپایه تجربیات خود بازنویسی و شخصی‌سازی کنند. نمونه دیگری از فعالیت‌های جایگزین در این مجموعه موجود نیست. در مقدمه کتاب پیشنهاد شده است تا برای پرورش توانایی استقلال زبان‌آموزها به آن‌ها تکلیف‌های خارج از کتاب داده شود یا با واژه‌های جدید جمله بسازند. یا اینکه از آن‌ها خواسته شود، ارائه‌های کوتاهی در باره موضوع هر درس یا موضوع‌های خارج از کتاب داده شود، اما در درون کتاب چنین تکلیف‌هایی وجود ندارد. بنابراین معلم باید با آماده کردن تکلیف‌های جدید، به این امر مهم کمک کند. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت نقش معلم در این مجموعه، بسیار محوری و اداره‌کننده است.

۴. ۲۲. کتاب‌های با رویکرد ارتباطی: طراحی و محتوا

مجموعه فارسی شیرین است از سوی نویسنده‌های خود به عنوان یک مجموعه درسی که با هدف ارتباطی نوشته شده است، معرفی می‌گردد. در مقدمه کتاب به صورت گسترده توضیح داده شده که شیوه آموزش در این کتاب ارتباطی بوده و از همان ابتدا گفت‌وگوها و متن‌های کوتاهی در اختیار زبان‌آموزان قرار می‌گیرد و تلاش می‌شود بر توانش ارتباطی بیش از توانش دستوری تأکید شود. در حالی که به نظر می‌رسد میزان تکلیف‌ها و تمرین‌های کتاب کافی نباشد. تکلیف‌هایی مانند جورچین، خلأ اطلاعاتی و موارد مشابه یا به کار نرفته یا در موارد محدودی مشاهده می‌شوند.

۴. ۲۳. تعامل‌های ارتباطی

یکی از واحدهای اصلی مکالمه، نوبت و نوبت‌گیری است که برای شرکت در مکالمه، مهارتی ضروری است. نوبت‌گیری در کمتر از یک ثانیه رخ داده و قواعد ویژه خود را دارد. مجموعه درسی باید برای زبان‌آموز الگو و تمرین‌های مناسب فراهم سازد. یکی از راه‌های نشان دادن الگوهای مناسب سازماندهی گفتگو، استفاده از جفت‌های کارکردی دوسویه (جفت‌های مجاور) است. گفت‌وگوهای مطرح‌شده در کتاب، در بسیاری موارد الگوی مشخصی را برای نوبت‌گیری در اختیار زبان‌آموز قرار می‌دهد. نمونه‌هایی از دعوت و پذیرفتن دعوت در مکالمه‌ها آورده شده است:

۷. مهیار: می‌خواهی با هم به کنسرت گروه آریان برویم؟

میترا: من از موسیقی پاپ خوشم نمی‌آید. چرا نرویم کنسرت شجریان؟ (Shabani-Jadidi

(& Brookshaw, 2010, p. 136

توالی‌های دیگری مانند پرسش و پاسخ و یا معذرت‌خواهی وجود دارد. مکالمه‌های موجود در کتاب و غیرقابل پیش‌بینی بودن آن‌ها، ایجاد فرصت برای بیان اطلاعات واقعی، احساسات و عقاید به زبان‌آموز کمک می‌کند تا بتواند در خارج از کلاس از عهده تعامل‌ها برآید. اما در هیچ یک از مکالمه‌های کتاب، مکث یا پرکننده‌ها که یکی از ویژگی‌های مکالمه‌های واقعی است، به چشم نمی‌خورد. ساختار گفتمان (شامل آغاز، پایانه و غیره) در بعضی از مکالمه‌ها رعایت شده و در برخی به هیچ وجه رعایت نشده است.

به طوری که گاهی به نظر می‌رسد مکالمه ذکر شده بریده‌ای از یک مکالمه است زیرا از میانه بحث شروع می‌شود و ناگهان رها می‌شود.

۴. ۲۴. سبک و تناسب

در پیوند با سطح‌های گوناگون رسمیت، در مواردی در این مجموعه آموزشی اشاره‌های مستقیم و غیرمستقیم به کار رفته‌است. در مواردی به صورت آشکار توضیح داده است که در فارسی برای احترام فعل جمع برای فاعل مفرد به کار می‌رود؛ برای نمونه این جمله: خانم شما خیلی زیبا هستید. در موارد دیگر، در مکالمه‌ها با استفاده از روابط و نقش اجتماعی شرکت‌کننده‌ها سطح رسمیت نشان داده شده‌است. اما هیچ‌گونه تمرینی برای به‌کارگیری سطح‌های گوناگون رسمیت در موقعیت‌های مختلف داده نشده‌است و زبان‌آموزها باید به صورت ضمنی با توجه به روابط و نقش اجتماعی شخصیت‌ها، میزان رسمیت کلام را دریابند. به جز، سبک رسمی و غیررسمی از سبک دیگری در مکالمات این مجموعه استفاده نشده‌است.

۵. نتیجه‌گیری

مجموعه آموزشی فارسی شیرین است با وجود آنکه تلاش بسیاری برای رعایت اصول جدید آموزش زبان دارد، اما به نظر می‌رسد ایرادهای اساسی داشته و تا رسیدن به یک مجموعه آموزشی استاندارد مسیر طولانی را در پیش دارد. نگارندگان مقاله حاضر، پیشنهادهایی را برای بهتر شدن کیفیت کتاب ارائه می‌دهند.

از جنبه صوری پیشنهاد می‌شود:

- کتاب کار و راهنمای معلم تهیه شود.
- فایل‌های تصویری و تصویرهای کافی به کتاب افزوده شود.
- در فایل صوتی کتاب که مکالمه‌ها بسیار مصنوعی است، از مواد شبه‌طبیعی استفاده شود.
- کتاب از راست به چپ صحافی شود.

به لحاظ محتوایی بهتر است:

- تمرین‌های ارتباطی گوناگون در کتاب گنجانده شود.
  - به مهارت شنیداری و نوشتاری توجه بیشتری شده و تکلیف‌ها و تمرین‌های بیشتری برای این مهارت‌ها ارائه شود.
  - همچنین در طراحی تکلیف‌ها از رویکرد تکلیف‌محور استفاده گردد.
- برای نمونه، یک تکلیف ارتباطی برای فعل امر طراحی می‌شود:

- تکلیف آدرس پرسیدن

زبان‌آموزان را به گروه‌های دو نفره تقسیم کنید. به هر گروه یک نقشه بدهید و از آنان بخواهید تا یکی نقش گردش‌گر و دیگری نقش رهگذر را بازی کند. سپس گردش‌گر از رهگذر آدرس یک مکان مشهور در شهر را پرسد و رهگذر برای او شیوه رسیدن به آن مکان را شرح دهد.

- بیان دستور پخت

از زبان‌آموزها بخواهید تا دستور پخت غذای مورد علاقه‌شان را با استفاده از ساختار امری بنویسند و یا به شکل شفاهی بیان کنند.

فهرست منابع

شعبانی جدیدی، پونه و دومینیک پرویز بروکشا (۲۰۱۰). *فارسی شیرین است*. لندن: انتشارات راتلج.

کامیابی گل، عطیه، ریحانه بارانی و زهرا معراجی (۱۳۹۵). «نقدی بر کتاب «فارسی شیرین است» بر اساس نظریه مک دانو و شاو». *مجموعه مقالات همایش واکاوی منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. به کوشش مهین ناز میردهقان. تهران: نشر خاموش. صص ۱۳۰۰-۱۳۳۱.

نامور، عادل (۱۳۹۵). «بازنمایی فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان: مطالعه موردی چهار کتاب آموزش به غیرفارسی‌زبانان». *مجموعه مقالات همایش واکاوی منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. به کوشش مهین ناز میردهقان. تهران، نشر خاموش. صص ۲۶۸-۲۸۶.

Acklam, R. (1994). The role of the coursebook. *Practical English Teaching*, 14 (3), 12-14.

- Balachandran, D. (2014). Criteria-based post-use evaluation of English textbooks. *International journal of English Language, Literature and Humanities*. II (V), 72-88.
- Cunningsworth, A. (2005). *Choosing your coursebook*. Oxford: Macmillan Heinemann.
- Garinger, D. (2002). Textbook selection for the ESL classroom. *Centemr for Applied Linguistics Digest*. [Online] <http://www.mcael.org/uploads/File/provider_library/Textbook_Eval_CAL.pdf>
- KamyabiGol, A., Barani, R., & Meraji, Z. (2016). A criticism on book "Farsi Shirin Ast" based on theory of McDonough & Shaw. In M. Mirdehghan (Ed.), *Set of articles for conference of analyzing referenes of teaching Persian language to Non-Persian language speakers* (pp. 1300-1331). Tehran: Khamoush Publications [In Persian].
- Mukundan, J., Nimehchisalem, V., & Hajimohammadi, R. (2011). Developing an English language textbook evaluation checklist: A focus group study. *International Journal of Humanities and Social Science*. 1 (12), 100-106
- Namvar, A. (2016). Revealing culture in books of teaching Persian language to non-Persian language speakers: case-study of 4 educational books for non-Persian language speakers. In M. Mirdehghan (Ed.), *Set of articles for conference of analyzing referenes of teaching Persian language to Non-Persian language speakers* (pp. 286-268). Tehran: Khamoush Publications [In Persian].
- Nunan, D. (2003). *Practical english language teaching*. New York: McGraw-Hill.
- Richards, J. C. (2001). The role of textbooks in a language program. *Retrieved November. 12 (2), 1-6*. [Online]< <http://aaboori.mshdiau.ac.ir/Favourite-Subjects/role-of-textbooks.pdf> >
- Shabani-Jadidi, P., & Brookshaw, D. P., (2010). *The Routledge introductory Persian course: Farsi shirin ast*. London: Routledge [In Persian].
- Sheldon, L. E. (1988). Evaluating ELT textbooks and materials. *ELT journal*. 42 (4), 237-246.
- Ur. P. (2012). *A Course in English language teaching*. Cambridge: Cambridge University.
- Williams, D. (1983). Developing criteria for textbook evaluation. *ELT journal*. 37 (3), 251-255.